Van het oranjetipje heb ik 2 rupsen en 9 eitjes op pinksterbloemen en look-zonder-look gevonden. Tot mijn grote verrassing zag ik op 24 december nog een geheel gave atalanta op de reed vliegen. (Bij 8 graden Celsius, veel zon en weinig wind). Een Kerstverrassing!
In onderstaande lijst zijn de verschillende generaties redelijk te onderscheiden. Het blijkt dat het aantal vlinders van de tweede generatie, zoals van het landkaartje, het bontzandoogje, de argusvlinder, de kleine vuurvlinder en het klein geaderd witje in het algemeen hoger was dan de eerste generatie. De citroenvlinder houdt, zo te zien, in de warme juli-maand siësta.

Overzicht dagvlinders per decade (x) in 2005:

Soort	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	aantal
Kl geaderd witje		xx	xxx	x x	xxx	xxx	xxx	x			634
Bont zandoogje		xx	xxx	xxx	xx	xxx	xxx	xx			406
Zwartsprietdikkop				x	xxx	xxx					375
Koevinkje				x	xxx						299
Atalanta			xx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xx	x	272
Bruinzandoogje				x	xxx	xxx					229
Groot koolwitje		x	xxx	xxx	xxx	xxx	xx				151
Citroenvlinder	x	xxx	xxx	xxx	x	xxx	xxx	x			123
Dagpauwoog		x	x	x x	xx	xxx	x	x			123
Kleine vos	x	xx		x	x	xxx	xxx	x			120
Klein koolwitje		xx	xxx	x	xxx	xxx	xxx	x			103
Oranjetip		xxx	xxx								81
Landkaartje		xx	xxx	x	xx	xx	x				65
Argusvlinder			x	x	x	xxx					57
Gehakkelde aurelia				x	x	xx	xxx	x			35
Boomblauwtje		xx	xx		xx	xx					17
Kleine vuurvlinder			xx		x	x					8
Aantal ex.	2	175	289	191	992	1077	327	42	2	1	3098
Aantal soorten per decade.	2	3 8 9	8 10 11	8 4 12	7 12 15	15 14 11	9 8 8	6 2 3	1 1	1	

Interessante en nieuwe soorten micro-nachtvlinders voor Friesland
Gerrit Tuinstra

Net als voorgaande jaren heb ik me in 2005, naast macro-nachtvlinders, ook weer bezig gehouden met micro-nachtvlinders. Een deel van de micro's kon direct in het veld gedetermineerd worden, anderen werden verzameld om thuis m.b.v. literatuur

te determineren of eventueel door specialisten te kunnen laten determineren. Al met al heb ik in 2005 bijna 240 soorten micro-nachtvlinders waargenomen, verdeeld over 26 verschillende families.
Op basis van De kleine vlinders (Kuchlein, 1993) zouden vijf soorten nieuw zijn voor Friesland. Na navraag gedaan te hebben bij de Stichting Tinea en de Werkgroep Vlinderfaunistiek vielen twee soorten af omdat ze inmiddels al uit Friesland bekend waren. Deze beide soorten, aangevuld met een derde interessante soort, wil ik eerst even onder de loep nemen.

Agonopteryx cnicella (Treitschke, 1832)
Van het genus *Agonopterix* (Hübner, 1825) (familie *Oecophoridae*) zijn uit Nederland 24 verschillende soorten bekend, waarvan er drie inmiddels als uitgestorven worden beschouwd (Kuchlein en de Vos, 1999). Een bekende soort *Agonopterix* is *A. ocellana* (Fabricius, 1775), met vrij licht gekleurde voorvleugels met daarop enkele kleine rode vlekjes.
Agonopterix cnicella is een veel donkerder soort, met bruine voorvleugels. In De kleine vlinders wordt in het verspreidingskaartje van deze soort een stip op Terschelling weergegeven. Deze waarneming wordt eveneens in De vlinders van Friesland (Lempke, 1985) beschreven. Het gaat daarbij om een vondst van rupsen op blauwe zeedistel (*Eryngium maritimum*) op 29 juli 1963 door Dijkstra, die de vlinders uitkweekte. Buiten deze waarneming is de soort voornamelijk waargenomen in Gelderland (rivierengebied en zuidwestelijke deel van de Achterhoek) en Zuid-Holland (duinstreek).
Ik ving een exemplaar van *A. cnicella* tijdens de excursie naar Gaasterland op 9 juli 2005. We hebben toen 's middags de Huitebuursterbuitenpolder bezocht, waar onder andere veel echte kruisdistel (*Eryngium campestre*) groeit, een tweede voedselplant van de vlinder (Kuchlein, 1993). In het verslag van deze excursie werd beschreven dat echte kruisdistel een "typische stroomdalplant van de Gelderse IJssel" is (Jagersma, 2005).
In de jaarlijst van microlepidoptera van de jaren 1997 en 1998 (Huisman & Koster, 2000) wordt beschreven dat *A. cnicella* lokaal, vooral aan de kust en langs de grote rivieren wordt gevonden. De beste methode om de soort vast te stellen is het zoeken naar rupsen tussen samengesponnen bladeren. Voorts worden in deze jaarlijst een aantal data genoemd waarop rupsen of vlinders waargenomen werden.

Bryotropha galbanella (Zeller, 1839)
Een tweede interessante soort die ik in 2005 waargenomen heb is *Bryotropha galbanella* (familie *Gelechiidae*). Van deze soort ving ik zowel in Beetsterzwaag als in Bakkeveen steeds één exemplaar (op resp. 13 juni en 30 juli). Het biotoop van *B. galbanella* bestaat uit vochtige en schaduwrijke naaldbossen, waar de rupsen op mossen leven (Elsner, Huemer, Tokar, 1999). De vindplaats in Beetsterzwaag betrof een naaldbos met vooral douglas (*Pseudotsuga menziessii*).

Het exemplaar van Bakkeveen werd gevangen langs een pad met aan weerszijden hoge coniferen, temidden van vrij (vochtige) naaldbossen.
B. galbanella werd in Friesland voor het eerst op 1 juli 2000 te Bakkeveen waargenomen, tijdens de jaarlijkse excursie van de secties Ter Haar en Snellen (Zwier en Jansen, 2002).
De meeste stippen in het verspreidingskaartje in De kleine vlinders staan in het oostelijke deel van Midden-Nederland (de Veluwe, 't Gooi en Twente). Daarnaast staat er steeds één stip in het zuiden van Drenthe, het westen van Noord Brabant en het noorden van Limburg.

Strophedra weirana (Douglas, 1850)
Een soort die in Friesland voor het eerst in 1998 waargenomen werd (25 oktober), is *Strophedra weirana* (mededeling J. Kuchlein). Een tweede soort van dit genus is *S. nitidana*. Beide soorten werden vroeger niet van elkaar onderscheiden (Kuchlein, 1993). *S. weirana* is uit Nederland vooral bekend uit midden en Zuid-Nederland. Ook zijn er waarnemingen in Drenthe gedaan (Kuchlein, 1993). Voedselplanten van deze erg kleine bladroller (familie *tortricidae*) zijn beuk (*Fagus sylvatica*), haagbeuk (*Carpinus betulus*) en tamme kastanje (*Castanea sativa*) (Razowski, 2001).
Op 22 juni 2004 ving ik een exemplaar van deze soort op de Schaopedobbe bij Elsloo.

De volgende drie soorten micro-nachtvlinders zijn, voor zover mij bekend, in 2005 nieuw voor Friesland waargenomen.

Bucculatrix noltei Petry, 1912
De familie *Bucculatricidae* omvat slechts één genus: *Bucculatrix* (Zeller, 1839). Het gaat hier om erg kleine, bladminerende soorten. Een soort met een heel kenmerkende, kommavormige mijn (op vuilboom (*Rhamnus frangula*)) is *B. frangutella* (Goeze, 1783).
Een tweede soort, met eveneens opvallende mijnen, is *B. noltei*. Deze soort leeft op bijvoet (*Artemisia vulgaris*), waarin de rups in eerste instantie een heel klein gangmijntje maakt. Later leeft de rups vrij op het blad. Hij maakt daarbij hele kleine gaatjes in het blad waardoor hij het binnenste van het blad opeet en daarbij kenmerkende witachtige vlekmijntjes achterlaat. Vooral wanneer er meerdere rupsen op een blad of plant leven geeft dit een heel herkenbaar beeld (Ellis, 2005).
B. noltei werd pas in 1979 voor het eerst in Nederland (Zuid-Limburg) waargenomen. Daarna heeft de soort zich erg uitgebreid en over vrijwel heel Nederland verspreid (Kuchlein, 1993). Uit Friesland was de soort echter nog niet bekend.
Op 1 oktober 2003 vond ik net over de Fries-Groningse grens (nabij Marum) een bijvoetplant met ontzettend veel kleine vlekmijntjes, waarvan ik een aantal

blaadjes meegenomen en gescand heb. Tijdens het schrijven van dit artikel herinnerde ik me dit en heb de scan naar Willem Ellis, specialist op het gebied van bladmijnen, gestuurd. Hij mailde terug dat dit het onmiskenbare vraatbeeld van *B. noltei* op bijvoet was.
In 2005 vond ik van *B. noltei* steeds één imago in het Oosterschar bij Sint Johannesga (28 mei), bij Beetsterzwaag (31 mei) en in Drachten (4 augustus). De soort komt blijkbaar dus ook verspreid over Friesland voor. De vlinders werden gedetermineerd door de heer Kuchlein.

Cydia amplana (Hübner, 1799)
Een vrij gemakkelijk herkenbare bladroller is *C. amplana*, die voor het eerst in Nederland in 1980 waargenomen werd. In De kleine vlinders (Kuchlein, 1993) worden slechts twee vindplaatsen, in de duinen van Noord-Holland weergegeven. De laatste jaren schijnt de soort zich uit te breiden. Zo werd tijdens de faunistische mededelingen op de najaarsbijeenkomst van de Sectie Snellen (2002) *C. amplana* door twee vlinderaars gemeld, naar aanleiding van waarnemingen in Noord Brabant en Zeeland (ten Holt, 2003). Tijdens de najaarsbijeenkomst van 2003 werd een waarneming van *C. amplana* uit Hoek van Holland gemeld (ten Holt, 2004). Dit zijn overigens niet de enige waarnemingen van *C. amplana*, maar tot 2004 was deze soort nog niet uit de noordelijke provincies bekend. Ik ving de soort in 2004 (steeds één exemplaar op 4 en 9 augustus) nabij Lauwersoog (provincie Groningen) op licht. In 2005 ving ik in het Oosterschar nabij Sint Johannesga drie exemplaren van *C. amplana* op 29 juli.
C. amplana is van oorsprong een zuidelijke soort. De vlinders zijn uitgekweekt uit eikels (mededeling F. Groenen), maar er zijn ook andere voedselplanten bekend zoals (de zaden van) hazelaar (*Corylus avellana*) en tamme kastanje (*Castanea sativa*) (Razowski, 2001).

Cydia cosmophorana (Treitschke, 1835)
Een tweede bladrollersoort die ik in 2005 nieuw voor Friesland ving is de vrij kleine *C. cosmophorana*, waarvan in De kleine vlinders geen stippen staan in de vier noordelijke provincies. De soort is wel bekend uit midden Nederland, Noord Brabant en Limburg.
De rupsen van dit prachtige bladrollertje leven in gallen op grove den (*Pinus sylvestris*). Deze gallen worden veroorzaakt door o.a. de bladroller *Retinia resinella* (Linnaeus, 1758). De rupsen veroorzaken harsklompen, veelal aan de uiteinden van dennetwijgen, doordat ze zich daarin een weg vreten. De ontstane gallen (dus eigenlijk de harsklompen) worden ook wel “harsmannetjes” genoemd. *R. resinella* is een algemene soort (de harsklompen zijn eenvoudig te vinden en de vlinders zijn gemakkelijk uit te kweken), bijvoorbeeld in de bossen van Beetsterzwaag. Op 6 september 2005 ving ik daar een exemplaar van *C. cosmophorana* op licht.

Gebruikte literatuur:
Kuchlein, 1993; De kleine vlinders, handboek voor de faunistiek van de Nederlandse microlepidoptera. Pudoc Wageningen 1993.
Kuchlein en de Vos, 1999; Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys Publishers, Leiden 1999.
Lempke, 1985; De vlinders van Friesland. Fryske Akademy 1985.
Jagersma, 2005; Verslag excursie Gaasterland van 9 juli 2005. Flinterwille oktober 2005, eigen uitgave Vlinderwerkgroep Friesland.
Elsner, Huemer, Tokar, 1999; Die Palpenmotten Mitteleuropas. Bratislava 1999.
Zwier en Jansen, 2002; Verslag van de excursie op 30 juni – 2 juli 2000 te Bakkeveen (Friesland). In: Franje, jaargang 5, nummer 9.
Razowski, 2001; Die Tortriciden Mitteleuropas. Bratislava 2001.
Ellis, 2005; website De Bladmineerders van Nederland (www.bladmineerders.nl).
Huisman & Koster, 2000. Jaarlijst microlepidoptera 1997-1998. In: Entomologische berichten.
Ten Holt, 2003. Verslag van de najaarsbijeenkomst van de sectie "Snellen" op 11 oktober 2003 te Lexmond. In: Franje, jaargang 6, nummer 11.
Ten Holt, 2004. Verslag van de najaarsbijeenkomst van de sectie "Snellen" op 23 november 2002 te Lexmond. In: Franje, jaargang 7, nummer 13.

De Nachtvlinderfauna van It Easterskar Henk Hunneman

Inleiding

Sinds enkele jaren heeft vlinderwerkgroep Friesland de traditie om ieder jaar een natuurreservaat te benoemen tot speerpuntgebied. Dat wil zeggen dat het betreffende gebied tijdens een flink aantal bezoeken door actieve leden grondig wordt onderzocht op nachtvlinders. De bedoeling van deze inventarisaties is om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de ter plaatse aanwezige nachtvlinderfauna. Afgelopen jaar was It Easterskar aan de beurt. It Easterskar is een laagveenmoeras dat ingeklemd ligt tussen Joure, Heerenveen en het Tjeukemeer. Het gebied dankt zijn ontstaan aan de vervening die hier tussen 1850 en 1900 plaatsvond. Na de vervening bleef een afwisselend gebied over met open water, rietland, moerasbos en grasland. Sinds It Easterskar in beheer is als natuurterrein vormden verdroging en de slechte waterkwaliteit de belangrijkste problemen waar het gebied mee te kampen had. Kortgeleden is de waterhuishouding van It Easterskar beter afgestemd op de aanwezige natuurwaarden. Veel kritische plantensoorten hebben hier van geprofiteerd. De rijke plantengroei biedt op zijn beurt weer plaats aan verschillende soorten herbivore insecten. Van de nachtvlinderfauna waren slechts weinig historische gegevens beschikbaar. Wel is bekend dat zowel aardbeivlinder als zilveren maan in het verleden goede populaties hadden in It Easterskar. Dit artikel schetst een beeld van de nachtvlinderfauna die het gebied herbergt.